

Reinventing the Welfare State (RWS) kan met recht een nieuw standaardwerk over de economie van de verzorgingsstaat worden genoemd. Gebaseerd op de laatste stand van de economische literatuur bespreken De Mooij en zijn CPB-collega's systematisch de drie functies van de verzorgingsstaat: herverdelen van inkomen, verzekeren van inkomensrisico's en spreiden van inkomen over de levensloop. De rode draad is dat de afruil tussen economische doelmatigheid en inkomensgelijkheid bijna altijd onvermijdelijk is. Onder het motto "prikkelen doet pijn" verheldert de studie de keuzen die gemaakt moeten worden bij de inrichting van onze verzorgingsstaat. Deze boodschap komt extra scherp over doordat het CPB de langetermijneffecten van concrete maatregelen modelmatig doorrekent. Ook worden maatregelen gecombineerd in drie toekomstbeelden voor Nederland: de universele, decentrale en gerichte verzorgingsstaat. Met een beetje fantasie staan hier de verkiezingsprogramma's van de grootste partijen. Zonder recht te doen aan de rijkheid van de analyse vallen de volgende vijf bevindingen beleidsmatig gezien het meest op.

Ten eerste kunnen fiscale maatregelen die het arbeidsaanbod van de tweede verdiener (lees: vrouwen) aanmoedigen de economische groei bevorderen. Dit komt omdat de elasticiteit van arbeidsaanbod van vrouwen vijf maal zo groot is als die van mannen. De economische intuïtie is eenvoudig: door fiscale voordelen te koppelen aan werk neemt de arbeidsparticipatie en daarmee de economische groei toe. Dit pleit voor een individualisering van de overdraagbare heffingskorting, een verhoging van de aanvullende combinatiekorting en meer subsidies voor kinderopvang. Voor degenen die niet worden geprikkeld tot (meer) werk, doen deze maatregelen uiteraard pijn. Kinderbijslag en ouderschapsverlof werken contra-productief. Overigens blijkt dat als we dezelfde mate van gelijkheid willen realiseren een vlaktaks minder doelmatig is dan het huidige belastingstelsel. Het tarief moet dan zo hoog zijn dat juist de tweede verdiener weer ontmoedigd worden te werken.

Ten tweede valt op dat het CPB kritisch is over de effectiviteit van een activerend arbeidsmarktbeleid (training, publieke banen). Wat wel lijkt te helpen zijn sollicitatiebegeleiding en ondersteuning bij het baanzoekproces, zeker in combinatie met sancties. Ook werkgeverssubsidies voor langdurige werklozen kunnen effectief zijn; loonkosten komen dan meer in lijn met productiviteit. Samengenomen drukt dit de werkloosheid van laaggeschoolden, zonder dat het een negatief effect heeft op de economische groei. Een bredere aanpak met werkgeverssubsidies voor alle laagbetaalden (specifieke afdrachtkortingen) of werkbonussen voor deze groep (*earned income tax credits*) biedt ook

De Mooij, R. (2006) *Reinventing the Welfare State*. Den Haag: CPB.

soelaas, maar gaat wel ten koste van groei. Steeds meer onderzoek suggereert overigens dat vooral het middenrif de zwakke plek op de arbeidsmarkt is. Juist mensen met middelbare opleidingen doen vaak werk dat ook door een Indiase werknemer of door een computer kan worden uitgevoerd (Autor et al., 2006).

Ten derde blijkt dat het versoepelen van ontslagbescherming de werkloosheid in beperkte mate drukt. Belangrijker is dat de werkloosheid beter wordt 'verdeeld': de kortdurende werkloosheid kan stijgen, terwijl de langdurige werkloosheid daalt. Om te bevorderen dat werkgevers de maatschappelijke

effecten van ontslag internaliseren, verkiest RWS premiedifferentiatie in de werkloosheidswet boven de huidige praktijk van juridische en bureaucratische ontslagbescherming (*deadweight loss*).

Als vierde kan worden genoemd dat verzekeringen welvaartsverhogend kunnen zijn omdat ze de onzekerheid verbonden aan risico's op werkloosheid en arbeidsongeschiktheid reduceren. De keerzijde is dat mensen door een verzekering nalatig gedrag kunnen vertonen (*moral hazard*). Een groter eigen risico kan misbruik voorkomen en de uitstroom naar werk versnellen.

Dit kan in de vorm van het verlagen of het in de tijd versneld afbouwen van uitkeringen dan wel door de introductie van wachtdagen. Verder geldt dat individuele spaarsystemen minder efficiënt zijn dan verzekeren als het gaat om financieel grote risico's, zoals (volledige) arbeidsongeschiktheid of langdurige werkloosheid.

Als laatste valt op dat de analyse van spaar- en verzekeringsvormen voor zogenoemde nieuwe risico's zoals de erosie van menselijk kapitaal kwalitatief van aard is. De empirie is nog dun en het gebruikte model is nog niet geschikt voor intertemporele vraagstukken. Terwijl de rol van de overheid bij het initieel onderwijs buiten kijf staat, betwijfelt het CPB of de betrokkenheid van de overheid bij *life-long learning* welvaartsverhogend is. Is er wel sprake van marktperfecties? Of komen eventuele imperfecties vooral voort uit andere vormen van overheidsbeleid, zoals de fiscale behandeling van de opbouw van huis- en pensioenvermogens? Beleid gericht op het bevorderen van post-initiële scholing zou dus hooguit *second-best* kunnen zijn. RWS is een prikkelend handboek voor de beleidspraktijk. Maar het smaakt naar meer. Zo komt een aantal beleidsterreinen slechts zijdelings aan bod, zoals de rol van vermogens bij uittreedbeslissingen en aangrijpingspunten om de ouderenparticipatie te verhogen.

LITERATUUR

Autor, D., L. Katz & M. Kearney (2006) *The Polarization of the US Labor Market*, NBER Working Paper 11986. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research

ERNST VAN KOESVELD

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Gerelateerde, recente publicaties:

Economics of the Welfare State. Nicholas Barr (1998) (Stanford University Press)

Ageing and the Sustainability of Dutch Public Finances. CPB. (2006)

Verrijzing en Houdbaarheid. Studiegroep Begrotingsruimte. (2006) (www.minfin.nl)